

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO „SLOVENSKEGA
PLANINSKEGA DRUŠTVA“

XXII. LETNIK 1922 ŠTEV. 8

Planinski spomini.

Piše duh. svetnik župnik Jakob Aljaž.

(Dalje.)

15. Hudi in pohlevni hribolazci.

Med najhušimi je bil moj prijatelj dekan Novak.

Ko sem slišal pred 30 leti, da je neki dragonski kapetan prišel v enem dnevu na Triglav in nazaj, se mi je to ravno zdelo skoraj nemogoče. Pozneje pa sva jaz in Novak to sama opravila.

Nekega večera dobim karto: „Jutri zjutraj ob treh me čakaj na kolodvoru, da greva na Triglav.“ — Dobro!

Prideva v Mojstrano čez most in poslušava, kako veselo poje stari žagar, Stopčarjev očka, ki si je vinčka najprej zaslužil, potem pa privoščil, preden gre spat. „Oče! Povejte, ali ste tako zgodaj vstali, ali greste še spat?“ „Dobro jutro“, pravi očka Stopčarjev, „kam pa greste tako zgodaj z dolgimi palicami? Jaz sem se ga malo navlekel, ker sem zvečer dolgo žagal, zdaj grem še spat.“

Lepo poletno jutro je bilo, v hladu korakava z Novakom skozi Kot. Novak je bil nagel, odločen, šibek (tehtal je 60 kg) in je hotel velik program v najkrajšem času izvršiti. Seveda v gorah človek pri veliki naglici nima pravega užitka, ker ni počitka. Pa Novak ni imel smisla za počitek. Pri tej priliki se spominjam sledečih dogodkov. — Enkrat smo namenjeni k Peričniku. Bilo je ob desetih dopoldne; kar se spomni Novak: „Hitimo k Peričniku, potem obiščemo župnika Ažmana na Dovjem, zajamemo žlico juhe, ob dveh pojdemo na Belopeška jezera, potem obiščemo župnika Tavčarja v Beli Peči, zvečer ob šestih nas pelje vlak domov proti Radovljici.“ To bo lepa! Pridružil se nam je še neki Dunajčan. Novak je res izvršil točno svoj program. Mi drugi pa, vsi opehani od brzohoje k Peričniku, smo ostali raje na vrtu pri gostoljubnem Ažmanu, ki ni odobral take naglice in je svetoval, naj gremo

drugič na Belo Peč¹. — Podoben Novaku je dvorni svetnik Šuklje. Na Sv. Telesa zjutraj pr'deta on in prof. Stritar (kot starosta dijakov moj kolega na Dunaju²) na Dovje, sta že pri 1. b'agoslovu procesije, pa jo mahneta še pred kosilom k Peričniku. Jaz pa čakam z obedom. Šuklje ni bil nič utrujen, prof. Stritar pa komaj diha. Žila mu hitro in razburjeno tolče, — vendar ni bilo slabih posledic. Bal sem se, da ga ne zadene kap.

Kako pa sva hodila z Novakom nadalje na Triglav? Kajpada dobro; nisva veliko jedla, pila sva mešanico — pol vina pol čaja — potem še vode dolijeva. V stolpu Novak zapiše psalm: Laudate Dominum omnes colles et montes. (Hvalite Gospoda vsi griči in hribi). — Razgled je bil krasen. Ob eni sva bila nazaj grede že zopet na Malem Triglavu. Na Kredarici mu pokažem prostor, kjer bo kočja stala, tudi vogalne kamne postavljam za Trigl. kočjo. Novak pa razprostre svoj stari pled, katerega je vedno nosil s seboj, se vleže in brevir moli. Potem še v Dežmanovi koči nekoliko postaneva, ob devetih zvečer pa sva že sedela v Mojstrani pri Šmercu, skoraj nič utrujena!

„Jaka, dobro se pripravi in jezik nabrusi; jutri v Beli Peči na Fer-tinovem godu naju bo prošt dr. Klofutar dobro oštel.“ Drugi dan se je res že na postaji Rateče—Bela Peč prošt neprijazno držal tudi proti Novaku, dasiravno je bil Novakov gost v Radovljici. Med obedom začnejo puščice leteti: „Na Triglavu, — pa v enem dnevu, — tako življenje v nevarnost postavljati, — to je smrten greh, — kje sta maševala? — Kje je zapisano v evangeliju, da naj hodimo na visoke gore?“ itd. Jaz sem že pripravljen in jih proštu (sicer mojemu prijatelju) krepko nazaj zabrusim: „Kristus je peljal učence na visoko goro, turistika je nova veda, katero mora človek najprej študirati, preden o njej govori. Zaradi zdravja celo zdravniki (dr. Chodounsky) hodijo na gore. — Slavin (dr. Ušeničnik), ki je v Rimu (pri papežu) študiral, je zložil besede „O Triglav, moj dom“, katere sem jaz uglasbil. Ergo tudi papež z menoj drži!“ — Nastala je vroča, huda debata; eni so držali z menoj, drugi s proštom. Ko je tako povedal vsak svoje, smo se pomirili.

Imel sem že tudi načrt Triglavske kočje pri sebi in sem ga gospo-dom kazal! „Dobro si ga premislil!“ so me pohvalili.

¹ Novak je s Tavčarjem potoval tudi po vsem Laškem in še privzel Tirolsko. Šaljivo sem ga izpraševal, koliko milj spredaj je bil Novak vedno pred počasnim Tavčarjem.

² Pri Stritarju smo imeli nekateri slov. dijaki na Dunaju vsako nedeljo zvečer dve uri (od 5—7 ure) tajne literarne sestanke leta 1866 in 1867, na katerih smo brali svoje literarne izdelke, navadno po dva na en večer. Bilo nas je okoli deset. Največkrat so svoje elaborate brali Stritar, Jurčič, Celestin. Enkrat jaz o slovanski pesmi. Molčali smo, da ni izvedela policija. Stritar je imel prvo besedo in je svojo odločilno kritiko povedal. On je poznal slovanske jezike, je rad primerjal oblike in nam je nasvetoval kaj novega. Najbolj je vselej pohvalil Jurčiča in njegov krepak značaj glede oblike in vsebine.

16. Triglavska koča na Kredarici.

Kje naj stoji nova Trigl. koča, je bilo zaradi plazov težko določiti. Po otvoritvi Trigl. stolpa sem sedel na Malem Triglavu in sem si svet od zgoraj ogledaval. Zagledam se v vrh Kredarice — ravno sta šla čez vrh dva gamsa. Moj sklep, da bo tukaj koča stala, je bil storjen, pa sem molčal, ker je zraven mene sedel neki nezanesljivi človek. Ko pridem domov, kupim ves Dovški svet vrh Kredarice za 5 fl, več oralov, tako da noben nasprotnik ne more tukaj delati konkurenčne kočice. Tudi od Zaspicanov sem zaradi varnosti gori svet kupil za 5 fl, pa ni bilo treba, ker je na vzhodni strani Kredarice spodaj svet verskega zaklada, ne pa Zaspiski; Zaspiski svet je nižje v Zg. Krmi, kjer je paša.

Pišem v Ljubljano Slov. Plan. Društvu, naj se skliče odborova seja, popišem, kako ugoden je ta prostor za stavbo, križišče vseh potov itd., in da pridem osebno v Ljubljano k seji. „Kričite, kar morete“, pišem, „domovina je v nevarnosti.“ Pa res, povsod v gorah stoje koli z nemškimi napisi: „Alpen-Verein, Section Krain.“ — Posrečilo se mi je! Ves odbor sem pridobil, celo predsednika prof. Orožna, ki je leto prej rekel, da ne bodo gojili „vratolomne“ turisticke. Tajnik Hauptman je marljivo pisal, kar sem govoril, in sklep je bil storjen.

Hitro sem najel Požganca in delavce, da so šli sekati les v Krmo, lepe macesne, katere sem kupil od Zaspicanov v Zgornji Krmi v višavi 1600—1700 m nad morjem. Pa kako macesnove hlode za Trigl. kočico spraviti na Kredarico v višavo 2515 m? To je mogoče le pozimi na spomlad po snegu. Kupil sem v Kranju, pravzaprav dal delati 300 metrov vrvi iz konoplje, oskrbel dvojne ratiče (sani) in najel 20 delavcev. Vrv smo prerezali, da je bila vsaka dolga po 150 metrov; navijali sta se na valjar, katerega so delavci vrteli z vretenom, enako kakor se blato iz šterne vleče. Pri vsakem vretenu je bilo deset delavcev in vedno sta tekli obe. Ko je les na spodnjih ratičih prišel 150 m višje, so ga preložili na višje vreteno. To vlačenje hlodov v višavo je bilo jako zanimivo, a tudi nevarno; vendar se je vse po sreči izšlo.

Potem sem naredil priprost načrt za kočico na Kredarici, ki ga je društvo odobrilo. Takrat nismo imeli denarja in Slov. Plan. Društvo je bilo še šibko. Delal sem jako poceni, vsa stavba brez oprave je stala nekaj manj ko 4000 gold. Pomislite: vse ostalo gradivo je bilo treba gori znositi! Plačeval sem od teže, v začetku od kile po 10, 12, 14 krajcarjev. Težo sem dal zvoziti do konca Kota; krepki fantje so potem iz Kota gor nosili deske, cement, železje, slamo itd. po 50 kg, 60 kg, dva sta nesla parkrat celo po 72 kg, kar se je zdelo marsikomu neverjetno, pa je tehtnica prav povedala. Nazaj so mladi fantje kar leteli, ne po

potu, ampak naravnost po bližnjicah in nobeden se ni ponesrečil; potem so v Kotu na solncu ležali, se pogovarjali in burke uganjali.

Močni so ti fantje! Vakotov Blaž je bil streho Trigl. stolpa kar celo na glavo nataknil in še železja okoli sebe navezal, tako da turisti na Triglavu, ki so ga videli od Dežmanove kočice po snegu tavati, niso vedeli, kakšna pošast je to; Gabesov Janez je bil največji, najmočnejši, pa je vse zapil. Ko je šel na vojaški nabor v Radovljico, ga je Požganc svaril: „Nikar preveč denarja s seboj ne vzemi, kajti ko se boš v Radovljici napil in boš rjovel, kakor je Tvoja navada, Te bodo zaprli, ker Te ne bodo poznali, da si doma krotak delavec.“ Res so Gabesovega Janeza v Radovljici v luknjo vtaknili in mu tri dni nič jesti pa tudi nič piti dali. „O kakšno žejo sem jaz trpel cele tri dni“, je potem tožil Požgancu.

Kočo na Kredarici sta delala mojstra stari in mladi Škinder iz Srednje vasi (Bohinj.) in še en tesar jako pridno, z dnevno plačo. Škinder je vzdignil sekiro tako visoko in je s tako močjo mahnil, da so odletavale od hloda velikansko iveri. V kratkem je bila narejena Trigl. kočica na Kredarici in še tisto poletje slovesno otvorjena. — Poznejša leta sem imel v Vratih tudi dobre tesarje, pa v nobeni primeri proti Škindru.

Kako pa zavarovati kočico na Kredarici proti streli in proti viharju? — Študiral sem po raznih knjigah o strelovodu, pa vse je nejasno in negotovo. Naredil sem pripravo kar mogoče varno na slemenu vrh strehe: tri droge s špicami iz platine, srednji drog celo s tremi špicami. Vsi drogovci po slemenu so med seboj zvezani z bakreno žico, in ker je hiša zaradi viharja s tremi železnimi pocinkanimi žicami čez vrh strehe na vsakem kraju trikrat k tlom priklenjena, je bakrena strelovodna žica zvezana tudi s temi, potem pod zemljo napeljana okrog hiše, pa še 125 metrov daleč pod sneg v vodo. Še bolje bi bilo bakreno žico speljati v Mojstrano v podvodo (nadanjo vodo), a to bi preveč stalo. Na Kredarici se večkrat vidi, kako ponoči elektrika žari iz strelovoda in iz žic, enako plamenu. Oskrbnik Arh in žena sta ponoči raje okno zagrnili, da nista gledala tega čudnega ognja. Tudi strelovod kapelice v bližini je pod zemljo zvezan s hišnim strelovodom. Kmalu po otvoritvi je strela udarila, pa ne v hišo, ampak v skalovje kakih 30 metrov proti vzhodu in je izrula veliko jamo v zemljo.

Načrt strelovoda sta poprej odobrila profesorja Senekovič in Šubic. Še poprej sem poslal načrt družbi Siemens-Schuckert na Dunaj, ki je ravno začela delati ljubljansko električno cestno železnico. Pa družba mi je odgovorila, da za take visoke hribe nima praktičnih opazovanj in izkušenj in da moj načrt odgovarja splošnim pravilom, vendar

Razór iz Trente.

odgovornosti družba ne more prevzeti. Na vsak način pa morajo železne žice ležati nad streho in ne pod streho, kar sem že sam nameraval.

Strašili so me nadalje turisti, da bo vihar kočo odnesel, ker je veter tako močan, da kamen nese. Zato sem kočo na vsakem kraju trikrat na zemljo priklenil s tremi železnimi žicami, ki držo čez streho. Kljub temu je vihar na enem voglu proti Velemu Polju streho od stene vzdignil, pa je vendar železna žica še držala, da ni vihar strehe odnesel. Zunanja vrata kapelice pa, katera je nekdo odprta pustil, je vihar koj odtrgal in zanesel v sneženo konto.

Koča na Kredarici je sicer na vetru, pa je to dobro, da je suha. Dežmanova kočica in Marije Terezije kočica v zatišju pa sta bili neizrečeno vlažni in plesnivi. Tudi nista imeli nobenih ventilacij, kakor jih ima Triglav. kočica.

Zelo živahna je bila otvoritev Triglav. kočice. Že zvečer je prišlo iz vseh krajev odličnih turistov, pa tudi veliko domačinov, fantov in deklet, ki so veselo prepevali. Vodja narodnih pevcev je bil Finžgar, ki je znal sproti delati verze in napeve, zbor pa je za njim ponavljal. Bili smo vsi navdušeni. Tudi dokaj vodnikov in nosačev je bilo; skupaj nas je bilo veliko čez sto, nekaj ljudi pa je prenočilo v Dežmanovi kočici, posebno Čehi: Dr. Chodounsky, dr. Franta, Mareš, dr. Prahensky, zato da so ponoči imeli mirni počitek, katerega mi na Kredarici nismo imeli. Dogovorili smo se sicer in glasno vsem povedali, da od enajstih naprej naj bo tiho. Pa vsi niso postelji imeli in v obednici je bil najbolj glasen neki vseučiliščnik iz Gorij, ki je v Pragi študiral; bil je sicer priden, takrat pa se ga je navlekel in je neusmiljeno norce bril. V spalnici zdihuje prof. Štritof in gospa, da ni mogoče zaspati. Ob pol 12tih grem v obednico vljudno prosit za mir, ravno tako ob polnoči. Ko se pa ob eni imenovani dijak še bolj krohoče, me sveta jeza popade, grem v obednico ter rečem: „Tukaj v kuhinji imam dvajset vodnikov in nosačev, ki bodo dotičnega razgrajča, če se bo le še zganil, precej celega iz kočice ven nesli.“ Moji vodniki so že prišli kar gledat, katerega bodo prijeli. Potem je bil mir.

Zjutraj je prišel tudi prof. Frischauf skozi Vrata gori. Ta nam je bil vsa leta naklonjen. Večkrat me je obiskal in sva šla skupaj na hribe. V neki štajerski kočici so Nemci pripisali njegovemu imenu „Der slovenische Jude“, pa so bili zato kaznovani pri sodnji.

Po otvoritvi Triglav. kočice je šlo precej turistov na vrh Triglav, od koder so po mojem optičnem sistemu telegrafirali na Dovje sledeče besede: „Danes je 70 potnikov vrh Triglav, vreme krasno, veselje občno.“ Telegrafiral, to je z loparjem (1 meter dolgim) je mahal učitelj Jeglič, besede telegrama so drugi sestavili šele na vrhu Triglav

— na Dovjem pa je z daljnogledom opazovala in zapisovala telegram moja stričnica Marica (pozneje omožena Cvirn); telegram je z Dovške postaje poslala ob devetih v Ljubljano, kjer je bil opoldne že tiskan, ko smo bili mi še na Kredarici. — Pozneje me je obiskal na Dovjem stotnik Ude (načelnik za optični telegraf); v par minutah je razumel moj telegraf in mi je svoje ime v sobi telegrafiral. Rekel je, da ga bo za poizkušnjo vpeljal, ker je tako lahek (á la Morse) in za izvajanje zado- stuje en mož, po prejšnjem vojaškem kompliciranem sistemu pa je bilo treba 15 mož in 4 mesece pouka. — Bral sem pozneje, da so pri vo- jaških vajah res po mojem sistemu telegrafirali in med vojno sem sam videl na Dovjem, kako so z zastavami znamenja dajali po tem sistemu. Dandanes pa optični telegraf nima več pomena — Na Kredarici nas je dobro po vseh pravilih umetnosti skušala fotogradi L. iz Bleda. Dolgo in dolgo je merila gospa in se pripravljala, pa kadar smo mislili: „Zdaj bo!“ je zopet aparat prestavila. Kar zakliče fant, sedeč na strehi, prav po kranjsko: „Baba je več ko hudič“, in vsi smo se zasmejali. Zdaj nas pa fotografiraj! G. Pirc pa, ki je s svojim aparatom ob strani čakal, nas nenadoma pozove: „Vsi se prestopite proti meni“ — in v treh sekundah smo bili ujeti v njegov aparat.

S to visoko, v naših gorah najvišjo planinsko kočo se je pričelo pravo zanimanje za Triglav, sploh za visoke gore in odbor Slov. Plan. Društva je začel jako živahno delovati v tem smislu; prednjačili so: Dr. Fran Tomižšek, pozneje predsednik, ž njim drugi kakor: Macher, Mikuš, Hauptman, Mandeljc, Ogorelec, Korenčan. Korenčana sem pozneje na Kredarici poročil; pri poroki sta bila priči: Mandeljc in Hauptman. Pred kapelo smo se fotografirali, sliko še hranim. Lani, čez 20 let, me je zopet obiskal Korenčan z gospo in mi je prinesel darilo, češ da sem ga — dobro poročil na Triglavu.

Kmalu pa so se začele pravde; o Trigl. stolpu in Staničevem za- vetišču sem že poročal. Smešno je bilo, da so hujskali občino, naj mi sveta ne proda — in to tedaj, ko sem kupne pogodbe že v žepu imel, nadalje da bomo gamse pregnali in ves lov pokvarili. Opasna je bila tožba in preiskava, češ da polovica Triglavske koče in vsa kapelica stoji na tujem svetu (to je: na svetu verskega zaklada). Deželna direkcija je svojim geometrom ukazala, naj vse premerijo. Vzeli so kakih 8 kmetov (figurantov), ki so šli v Triglavsko pogorje lesene križe po- postavljat v svrhu merjenja (Veliki in Mali Triglav, Begunjski vrh, Cmir, Rjavina). Stroški bi bili ogromni, če bi jaz, ozir. Plan. Društvo izgubilo pravdo. Na nedeljo so vso to postavili, menda zato, ker moram ob ne- deljah doma maševati. Pa najel sem namestnika, novomašnika, sedanjega Št. Jakobskega župnika Barleta, in sem sam osebno šel že v soboto na

Kredarico. Še prej sem pisal v Ljubljano Plan. Društvu, ali je kateri advokat v Ljubljani toliko naroden, da bi me na Kredarici brezplačno zastopal? Oglasil se je dr. Fr. Tominšek. Slava mu! — Pisal sem tudi: „Ali me kateri inženir hoče brezplačno na Kredarici zastopati in z instrumentom mejo kontrolirati?“ Oglasil se je inženir Žužek. Slava mu! — Bilo je kritično! A hvala Bogu: Ko pridem v soboto popoldne po zgornji poti na vrh Kredarice, najdem ravno na vrhu komisijo in merjevece, ki mi častitajo: „Gospod župnik, Vi ste dobili.“ Gledali so z instrumentom od vrha Kredarice na Mali Triglav, kjer je Požganc križ postavil. Ko so pa potem še v koči mapo gledali, so opazili (inž. Žužek), da je črta nekoliko kriva proti vzhodu (meni v prid), tako, da gre meja še 7 metrov proč od Kapele. Živio! Bili smo židane volje. — Gozdarji verskega zaklada so bili že poprej proti Bohinju odšli. Bog jih nesi!

(Dalje prih.)

□ □ □ □

Šaleška pokrajina.

Spisal J. Sernec, bivši načelnik Šaleške podružnice SPD v Šoštanju.

(Dalje.)

Vrh Sv. Križa pri Belih Vodah¹ (1044 m, apnenec — spada k skupini Savinjskih planin), stoji sredi med strmim gorovjem sam s strmim, zaraščenim in na vse strani enakomerno razvitim pobočjem, podoben lepemu stožcu, katerega obdajajo divje romantične soteske, med kojimi se posebno odlikujeta Libijska soteska in takozvani Florijanski graben z bistrima, čez skale deročima, šumečima potokoma Libijo in Florijanščico, ki sta polni iskrih postrv. — V ozadju nad Sv. Križem pa se vzdiguje Sv. Križu po obliki docela podobni, le veliko večji in obsežnejši Smrekovec (1570 m), apnenec — spada k skupini Savinjskih planin — ki kakor kak Bog oče čuva na pod njim stoječim Sv. Križem. Oba vrha sta gosto obdana po drugih vrhovih, kakor po Boskovcu, Golteh: Medvedjaku 1566 m (z Mozirsko koč 1344 m), Teru ter Komnu in Peci itd.; ves ta venec vrhov se lepo vidi s Sv. Križa, od koder se ima tudi razgled po spodnji Savinjski dolini. Enak panorama in ob enem tudi odprt razgled po Savinjskih Alpah nudi znatno višji in na vse strani prostejši Smrekovec, ki je bil svoj čas ognjenik.

O Sv. Križu kot božji poti pravi legenda, vsled katere je dobil vrh ime Sv. Križ, sledeče:

Vrh Sv. Križa se je poprej imenoval Oslov vrh, ker so menihi iz Gornjega Grada, ki so svoj čas opravljali maše pri cerkvi v Belih Vodah, tja prijezdili na oslih,

¹ Bele Vode so vas (z župniščem), pri kateri izvira močan gorski vrelec,

ki so jih potem puščali, da so se pasli po imenovanem hribu. Okoli leta 1793 se je baje na paši tamošnjega kmeta Urbana Sovineka ponovno pogrešal neki vol, ki so ga potem vedno našli na vrhu hriba, pred nekim na drevo pritrjenim križem. Sovinek in pozneje njegovi lastninski nasledniki so si hoteli ohraniti spomin na ta dogodek ter so tisti križ v lepi opremi postavili blizu svojega domovja; ali že Sovineka se je kmalu po prestavitvi križa lotil tak notranji nemir, da ni mogel spati. Zaradi tega je postavil križ zopet na njegovo prejšnje mesto; enako se je godilo njegovim naslednikom, t. j. 3 kmetom iz Mozirske okolice; zadnji izmed teh kmetov, tudi po imenu Sovinek, je baje hudo zbolel in je šele zopet ozdravel, ko se je zaobljubil, da vrne križ na njegovo prvotno mesto. Tam mu je (baje po sanjah k temu vzpodbujen) postavil oltar in lesen hram, ki ga je pozneje, v zahvalo za srečno obranitev epidemije (grize), leta 1831 nadomestil z zidano kapelo. V tej se je leta 1841 prvič maševalo in od tega časa je kraj zelo obiskana božja pot. L. 1848 jo je obiskal tudi knezoškof A. M. Slomšek. Ta je podpiral prošnjo domačinov, da se tam poleg kapele postavi tudi cerkev, ki je bila nato zgotovljena leta 1857. Sedaj stoji ta cerkev na vrhu Sv. Križa, noseč v Slomšekov spomin vzdano spominsko ploščo. Slomšek je ob priliki posvečenja te cerkve 8/8 1862 vpisal v spominsko knjigo, ki se hrani v cerkveni hiši na vrhu hriba, svojo labudjo pesem, ki se glasi:

Pohvala Sv. Križa.

O Križ! na visoko postavljen,
Zastava premage si nam!
Visoko nam bodi pozdravljen,
Zaupanje naše si nam.

Hudobni se tebe bojijo,
In vrag te od nekdej čerti;
Ta verni se te veselijo:
Brez križa zveličanja ni!

Na gori bandero častito
V doline globoke deliš,
Sovražnikom svojim srdito
Se š'roko po sveti smejiš.

Zastonj krivoverci trušijo
In škripajo s svoj'mi zobmi;
Kristjani le k tebi hitijo,
Slovencev zaupanje si.

Deržimo se svetega križa,
Svet' križ nam nebesa odpre;
Svet' križ nas nebesom približa,
Le s križem v nebesa se gre!

Slomšek je umrl 24. 9. 1862.

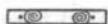
Z vrha Sv. Križa se priporoča sestop po gozdni cesti k Završkemu hlevu (1/2 h). Od tamkaj v smeri proti Črni pri p. d. Lukežu se odcepi zaznamovana pot preko Gornjega Brložnika — gostoljuben kmet, ki sprejema izletnike čez noč — na vrh Smrekovca (od Šoštanja do Gornjega Brložnika 3 in pol ure in od Šoštanja na vrh Smrekovca 4 in pol ure); pol ure hoda nad Gor. Brložnikom pa se odcepi zaznamovana pot, ki vodi preko Krumpačnika, Penturja skozi vas Raske do Ljubnega (iz Šoštanja 7 in pol ure).

Od p. d. Lukeža gre tudi še pešpot do žage pri p. d. Francki in od tam do Libijskega izvirka (eno uro); potem se pride, gredoč ves čas ob toku Libije skozi izredno lepo in dosti premalo poznano Libijsko

sotesko, zopet nazaj v Šoštanj, če se krene pri p. d. Mlačniku navkreber proti p. d. Petkovniku in potem k Mostnarju; od tam je do Šoštanja še eno uro.

Pri Petkovniku je tudi še razhodišče za 3 zaznamovane ture (njihovo smer kažeta dve tabli) in sicer: ena mimo p. d. Mlačnika in preko Šmihela k Mozirski koči (t. j. planinski koči, od Šoštanja 4 h) na Medvedjak 1566 m (od Šoštanja 5 h); — druga preko Šmihela, Bele Peči do Ljubnega¹ (od Šoštanja 5 in pol ure) in tretja skozi Lokove v Mozirje (od Šoštanja 3 in pol ure). Omenjena pota — iz Šoštanja preko Kramarce v Črno (na bivšem Koroškem) ter pota preko Šmihela, Bele Peči v Ljubno in mimo p. d. Lukeža preko Gor. Brložnika in Krumpačnika v Ljubno — imajo tudi svoj pomen v slučaju event. zopetnega zasedenja Koroške, da dobi tako naša vojska več zvez z zaledjem. (Konec prih.)

Popravek. V 7. številki, na str. 102, naj se začetek 4. odstavka glasi tako: „Z Gore Urške (sestavina: apnenec in dolomit), ki tvori najvzhodnejši konec Karavank, vidiš proti severni strani Golovec, Sinjo (Svinško) planino“ itd.

Naš alpinizam.

Dr. Ivan Krajač, predsjednik HPD.

(Konec)

Prije nego razgledamo našu izložbu jošte par riječi o zadaći alpinizma u civilizovanom svijetu kao kulturnog djelovanja:

Alpinizam je danas prirodni korektiv mogućih kulturnih stranputica, a mimo toga znači najuzvišeniji odgoj mladih narodnih generacija.

Evo zašto:

Čovječja narav je po svom postanju narav borbena, traži i ima užitak u praktičnom svladavanju zapreke. Napose u mladosti suvišak energije troši rado neracionalno u ekscesima svake vrste, na svoju ličnu i narodnu štetu. Problem sastoji u tom: da se unutarnja prirodna potreba čovjeka za svladavanje zapreka i potrebni potrošak suviška energije svede na nacionalne puteve. U tom igranju tzv. športovi odličnu ulogu. Među njim jedan od najsvestranijih (prolazeći gotovo pojam športa) je: alpinizam. On — disciplinovano i racionalno tjeran — u igri, u praktičnom svladavanju prirodnih zapreka, odgaja odlučno tijelo i duh u svim pravcima. Prije svega tjelesno: racionalnim usponom se

¹ S tem je upostavljena gorska zveza Šoštanja s Savinjskimi planinama.

jača sustav mišićja, pojačava se cirkulacija krvi, a prisilnim dubokim udisanjem najsvježeg i najčišćeg zraka iz eternih ozonskih visina povećava se naglo broj crvenih tjelešca u krvi, što u spoju sa pojačanom cirkulacijom krvi, sa djelovanjem sunca i njegovih ultra-violetnih zraka na organizam daje čovjeku posebno pojačano živo, bodro i veselo optimističko životno nastroj enje, gotovo kao neku prirodnu veselu opojnost mozga i sjetila. U pravcu životnog iskustva upoznaje ga sa tisućama sitnica i situacija, počamši od odijela pa hrane, do nevremena i pogibelji, što mu u praktičnom dnevnom životu daje siguran pogled i nenaknadivo iskustvo.

U pogledu odgoja duševnih kvaliteta kulturnog čovjeka je alpinizam na prvom mjestu. On je stvaralac i škola energije u čovjeku. Odgaja u njem nadalje svijest o vlastitoj snagi i sposobnost objektivne ocijene vanjskih okolnosti, pogibelji itd.; daje mu mir i sigurnost u teškim situacijama; odlučno odgaja najjači kvalitet naroda, a to je samopouzdanje, osnovano na opravdanoj ocijeni sila i zapreka. Odgaja ravnotežje izmedju smionosti i opreza. Psihološki odgaja u čovjeku ustrajnost, brzu — prilikama primjerenu — odluku, mušku kuražu itd. Mimo toga sadrži odlični training volje, sa svim bolima i veseljima realizacije postavljenog cilja — uspona itd

U pogledu estetskog i etičkog odgoja čovjekovog nema alpinizam premca. Veličastvo Ljepote i Snage u harmoničnom tisućljetnom skladu u svim detaljima i u cjelini, u svim utiscima na ljudski duh — počamši od čistog estetskog uživanja u formi i boji, pa do uzburkanja najtajnijih dubina duše u pogibelji i strahu — može samo alpinizam pružiti.

Drugarstvo, pomaganje u nevolji, gledanje u Smrt ne na štetu čovjeka (kao u ratu), nego na odgojnu korist sebe samoga u najtajnijim dubinama svog bića — može samo alpinizam pružiti. Zato je on i religiozan i svet, dok je čist i plemenit. Životi mogu proći dolje u ravnici, a da se niti u strastima, niti inače ne uzbibaju one tajne dubine čovječeg bića, koje znadu ustitrati na utiske alpinizma, koji su najjači medju normalnim senzacijama čovjeka na ovom svijetu. I subjektivno pruža alpinizam onaj suptilni užitak u najjvećoj mjeri, potrebu kojega čovječanstvo u sebi nosi, a to je: ona stanovita pogibelj, rizik, ona ljubav k tome, koja mora prethoditi najvećim vibracijama našeg živčevlja. To je bezsvjesna želja za doživljajima, za pogibelju, za užitkom iza zapreka, koje potencirajući sebe, potenciraju užitak.

Ne treba, da spominjemo korist alpinizma u znanstvenem pogledu. On je otvorio znanosti nova područja, stvorio karte, registrirao i opazio bezbroj činjenica na granicama čovječje mogućnosti života. Uzgojno, faktički djeluje i time, što mladog čovjeka odbija od krčme, besposlice

strasti svih ekscesa i nastranosti fizički bezposlenog, intelektualnog života. Što se alkoholizma tiče, to mu alpinizam praktički demonstrira štetnost uživanja alkohola prije i kod uspona i partije.

U nacionalnom pogledu alpinizam odgaja zdravlje, snagu, energiju, poduzetnost i volju mlade generacije, uči ju konkretno ljubiti rodenu grudu i pojmati u svezi sa svojom zemljom stoljetni duh svog naroda. A u slučaju potrebe čini iz njih inteligentne prvorazredne branitelje svoje napadnute domovine.

Alpinizam pruža to sve već samim intenzivnim disciplinovanim izvršavanjem. On napose stvara trajni uski i srdačni dodir između našeg grada i našeg sela, povezujući oboje kulturnom nacionalnom vezom. Isto tako povezuje vezama domaće civilizacije sa materom zemljom i njenim životom sve naše pojedince, ma gdje se nalazili. Odgaja u daljnjim konsekvencama čitave generacije — upoznavanjem prirodnih zakona na samom djelu stvaranja — za poštivanje vrhovnog zakona: slobode razvoja i vrhovnog cilja: zdrave narodne civilizacije na osnovu zdravlja i realnosti. Ovim razvojem pomaže stvarati odozdo iz naroda i njegove zemlje solidnu i čvrstu osnovku za našu ukupnu nacionalnu civilizaciju, što počiva na vlastitoj socialnoj snazi naroda, koja ne izumire — a to je najjača tvoračka moć u čovječanstvu.

* * *

Planinarstvo, jednako kao i bilo koje drugo kulturno djelovanje, ne može nići i diktirati se gotovo iz glave, niti može tko na večer usnuti kao neplaninar, a u jutru se probuditi kao gotov alpinist sa svim razumjevanjem i sposobnošću. Za alpinizam gotovo jošte više nego za druga kulturna djelovanja nije dovoljna samo želja ili htijenje ili lijepe fraze, a niti samo teoretska ili znanstvena sprema i naobrazba. Treba jošte nešto više, a to je ono, što se stiče tek kroz čitav niz godina trajnog pohađanja alpa i planina, što dozrijeva u fizičkom naporima, u opasnostima od planine i atmosfere, u senzacijama ljepote i snage Alpa, a korijen svoj mora da ima u prirodjenoj, pravoj i istinskoj gorućoj ljubavi zu Alpe, ljubavi koja se utajaže i vječno pomladjuje svedj novim posjećivanjem planina, kao trajnom silnom unutarnjom potrebom kulturnog čovjeka.

Planinarstvo ima i svoje velike unutarnje i vanjske pogibelji za čovjeka. Zato je od potrebe da planinarstvo i planinare vode iskusna domaća društva, koja u najvećoj mjeri svojim radom, napravama, odgovorom i vodstvom pomažu uklanjati pogibelji i izbjegavati ih. Zato s

pravom tražimo, da izvršavanje planinarstva bude disciplinovano i da se svi planinari upišu kao članovi u jedno od velikih domaćih planinarskih društava.

Još jedan pogled na ulogu alpinizma u našim krajevima napose u Hrvatskoj i među Hrvatima. Pjesnik Petar Zoranić, domoljub (kako on sam veli „bašćinac“) do u dno svoje duše — u drugoj četvrti šesnaestog stoljeća pošao je prvi našeg roda sa kulturno otvorenim očima: iz Nina preko mora u Podgorje pa na Velebit, odatle na Dinaru, da se liječi od tedanje svjetske kulturne boljetice od „betega ljubvenog“. Na Dinari je konačno ozdravio i tu mu je u snu vila Hrvatica dala prekora i savjet: nek se Hrvati više brinu za sebe i tada za svoj jezik; a da naše lijepe zemlje od tudjinskih „vele veće gizdave i pridne, prez hvale i časti krozi nepomnju vašu zagluhle stoje.“ To se je dogodilo u kritično doba, kada je Velebit bio nesiguran od Turaka, te kada je 1537 pao Klis i južna Hrvatska ispod Velebita u turske ruke. On je našao: da je Dinara u goru pretvorena Dejanira, kći Enejina i mitska ljubava Heraklova, a Velebit da je u goru pretvoren sin Atlantov, koji je došao ovamo da vidi vilu Zoricu pjesnikovu voditeljicu.

Eto programa! Što nam ga pjesnik pred skoro 400 godina daje: Na razmeđu istoka i zapada, treba da zapadnim kulturnim težnjama pripravljam i krčimo stazu prema istoku, a lijek od ekscesa civilizacije da tražimo poput pjesnika u našim planinama, koje su uz more kroz tisućljeće usko vezane sa zapadnom civilizacijom.

Tamo, na našim planinama, će nas dočekati naše domaće vile, koje će nam tudju civilizaciju prekaliti u našu vlastitu i dati će nam ispravno razumnjevanje naše rase, našeg tla, naše snage, koja se poput Anteja osvježuje iz domaće grude i hridi.

Napose Hrvatskoj treba da iz gora donesemo u novoj generaciji, koju moramo odgojiti: ustrajnost, energiju i princip samopomoći, karakternost. Treba da stvorimo tip domaće inteligencije, koja neće samo jednostrano razviti mozak i svoju ličnu korist, koja neće čovječje dostojanstvo tražiti izvan sebe u vanjskom sjaju, u častima, titulama i zlatu, — nego će u sebi stvoriti harmoniju srca, uma i energije, te se protiv savjesti nikada neće pokloniti laži ni zlatu, otklegod dolazili i kakvom se god mantijem obavili. To može provesti generacija, koja će najprije čutiti, a zatim pojimati harmoniju i ravnotežu bezmjernе snage, koja se u prirodi očituje, koja će čutiti ljepotu veličanstva prirode, koja će i sebe smatrati dijelom prirode, te neće za sebe i u svom radu zatajati zakone božje, kako ih u prirodi čita.

Živuču u planini, na periferiji mogućnosti ljudskog života, u eterkim čistinama — daleko od sitnica i sitnih strasti, oslobodjena od

veriga dnevnog života, u zrcalu svoje duše razumjet će prirodu, njenu tajanstvenost za čovječiji intelekt, njenu neiscrpivu privlačivost, njen mir, njeno veličanstvo, njenu snagu i svesilje, njenu vječnu mladost u mijeni tisućljeća i djelovanje svega toga na podsvijest i svijest čovjeka sa svim refleksima na čovječiji živčani sistem.

I ta će generacija tek ukupnom tom spoznajom pravo zavoliti i ljubiti svoju rođenu grudu, iz koje crpe snagu bezbrojne generacije našeg naroda. Svi mi planinari, koji ne hodamo po našoj zemlji samo potplatima svojih cipela, nego svim srcem, svom dušom i svom ljubavlju svojom . . ., tražimo i čutimo smisao naše zemlje, koja nas je rodila, u kojoj živimo i koja će nas po smrti u svoj naručaj primiti.

U naporu i borbi — idući često vjekovnim stazama svog naroda, kuda ga je u gorama vodila borba za život i opstanak, proživljujemo u duši čuvstvo teškog života svoje rase, prekaljeno, sa nadama budućnosti . . . i na tvrdom a ipak idealnom tlu naše rođene zemlje — shvaćamo i razumijevamo život svog naroda.

I u pravom pojmanju rođene grude nalazimo spoznaju onog velikog misterija: svesilne stoljetne otporne snage našeg naroda protiv svakog bilo kakvog nasilja, one bezmjerne volje, koja je svaku silu pokopala, a civilizaciju primila; nalazimo razumijevanje za milijone grobova onih, koji su po svojoj misli u uvjerenju za sreću svog naroda u grob položili svoje živote; nalazimo samo u slobodi i civilizaciji našu zvijezdu budućnosti. I to nije fantom, nisu riječi, to je kruta istina, istina prošlosti, sadašnjosti i naše budućnosti, kroz koju gledamo našu rođenu grudu, narod i civilizaciju.

Rodjena zemlja, narod kako se je u prošlosti realizovao, i jaki pojedinac koji to shvaća — jesu ona cjelina, koja je jače od vremena, jača od željeza, jača od svakog nasilja, jača od svake formule, i što ova tri faktora čute i odlučuju, odlučuju suvereno, jer su dijelovi svemira, dijelovi beskrajnog stvaranja božanskog od pamtivijeka . . . I kad u domaćim planinama u milijonima sniježnih alemova ili u žaru ishodnog sunca, a u okviru svoje baštinjene slavenske duše gladaš svemir i zvijezde i rodnu grudu, onda intenzivno čutiš stoljetna čuvstva svog naroda te postaješ jedno, slivaš se u jedno sa rođenom grudom i kamenom i sa duhom njenim i sa prošlim i budućim generacijama svog naroda, — i u srcu svome čutiš luč, koja ti pokazuje — u krvi i patnji stoljeća iskupljeni — pravi put za budućnost. Te osjećaje može jedini pravi istinski domaći alpinizam podati!

Završujući, da se vratimo još jednom Zoraniću:

Na razmedju Istoka i Zapada neka nam naš domaći alpinizam pomogne da u svom srcu stvorimo hram Veličanstva, Prirode, hram Boga

istine, Boga ljepote, Boga vladaoca, koji se očituje u istini prirodnih zakona i slobodi razvoja. I tu je zadaća hrvatskog, kao našeg najstarijeg planinarstva, da probudi, da oživi, da razbukti pravi nacionalni smisao za rođenu grudu, smisao, koji živi, koji gori, koji oplemenjuje, koji stvara, koji ljubi, a ne razara, koji je istinit, velik i lijep.

Ovaj naš kulturni rad i napor neka u svjetlu istaknutih ideja služi napose mladoj generaciji, da je uvede u praktični alpinizam, da joj pokaže odnos planina prema civilizaciji, da joj otvori krug ideja alpinizma, da iz njene sredine stvori nove pionire domaćeg disciplinovanog alpinizma, za njen fizički i duševni odgoj, za njenu snagu i zdravlje, za dobro našeg naroda i njegove civilizacije.

U svjetlu svih ovdje izvedenih ideja valja da ogledate naš prvi pokušaj potpune planinarske izložbe.

Društvene vesti.

Turistovski promet v obmejnem pogorju. Pokrajinska uprava za Slovenijo je v sporazumu z Dravsko divizijo odredila, da je dovoljen poset obmejnih gorskih krajev do meje vsem onim, ki se izkažejo s posebno s fotografijo opremljeno izkaznico Slovenskega Planinskega Društva, katero je za zadevno leto potrdilo za Ljubljane policijsko ravnateljstvo v Ljubljani, za zunanje člane pa okrajno glavarstvo njih bivališča. Taka izkaznica velja tudi za soprogo in otroke dotičnega člana, nahajajoče se v njegovem spremstvu, če so omenjeni na izkaznici.

Pri posecanju društvenega hotela Zlatoroga ob Bohinjskem jezeru in Aljaževega Doma v Vratih se izkaznice vobče ne zahtevajo; za posecanje planinskih koč v Triglavskem pogorju, t. j. Triglavskega Doma na Kredarici, Staničeve koč, Aleksandrove koč pod Triglavom, Vodnikove koč na Velem Polju in Koče pri Triglavskih jezerih, zadostujejo vsakršne potne legitimacije.

V smislu te odredbe izdaja Osrednji odbor SPD. svojim članom lične knjižice kot izkaznice, ki se bodo lahko porabljale za 9 let in se bodo vsako leto — veljavne za dotično leto — po plačilu članarine potrjevale in lahko potem predlagale v potrdilo policijskemu ravnateljstvu, odnosno okrajnim glavarstvom. Za tako knjižico je plačati 20 K in predložiti fotografijo člana v vizitnem formatu. Posebej bo pokriti stroške dovoženja in eventualne stroške uradnega poverila. Nabava teh novih izkaznic je priporočljiva ne samo radi potovanja po obmejnih krajih, nego tudi radi tega, da se člani v planinskih kočah kot člani izkažejo. Osrednji odbor S. P. D.

Koče v zasedenem ozemlju. Koča v Zajezeru je popolnoma razbita, ravnatoko Findenekova koča na Višu. Baumbachove koč so se polastili Trentarji; jako poškodovani ste Kaninska in Mangartska koča. Kar je pa na različnih krajih postavljenih vojaških stavb, bodo pod „pridnimi“ rokami domačinov kmalu izginile. Koča v Koritnici je ostala sicer nepoškodovana, toda izropana je popolnoma.

Orožnova koča na Črni Prsti se je zopet otvorila dne 9. julija. Kakor znano, bila je med vojno popolnoma izropana in opustošena. Sedaj smo jo prekrili, nadomestili poškodovane dele, postavili v njo nov štedilnik in najnujnejšo opravo. Postelje (skupna ležišča) se v kratkem izpopolnijo. Koča je oskrbovana in nudila bo turistom

n izletnikom dobro došlo zavetje. Ob otvoritvi so priredili naši Primorci izlet na Crno Prst, da z vrhov zopet pogledajo na nesrečno, iz rok iztrgano jim domovino. Udeležba je bila precej številna. Pač vsakomur se je milo storilo, ko je moral — stopajoč na vrh Črne Prsti, prekoračiti novo mejo, ki vodi po grebenu, in ko se je spominjal sedaj pokopanih naših načrtov, da postavimo na vrhu Črne Prsti večjo kočo. Zadovoljni moramo biti sedaj z Orožnovo kočo in še bolj okleniti se tega, kar imamo. T.

Nov planinski dom na Vršiču. Ponosni smo bili na svoj „Dom na Vršiču“, ki ga je na vrhu sedla kratko časa pred izbruhom svetovne vojne postavila Kranjsko-gorska podružnica. Izgubili smo ga, ker je po razmejitvi pripadel Italijanom. Skušali smo doseči, da bi se obdržal svojemu namenu, a brezuspešno je to bilo. Italijani so v Domu nastanili finančno stražo in tako je za turistiko izgubljen.

Da se nadomesti ta izguba, je sedaj naše društvo popravilo in povečalo Erjavčevu kočo, ki leži na prijaznem holmeu tik pod Vršičem — do vrha sedla je le pičle četrt ure. Tudi ta koča je bila med vojno in po zasedbi po Italijanih docela izropana in silno poškodovana. Ko so se Italijani končno umaknili iz koče, pričeli smo takoj s popravami. Treba je bilo zopet postaviti razrušene stene, na novo položiti pod v kuhinji in obednici, kamor so bili vojaki nastanili — konje in mule! Nova so morala biti vrata in okna, nov štedilnik in nova vsa oprema in pohištvo.

Osrednji odbor se ni ustrašil ogromnih izdatkov, ki so bili združeni s to zopetno ureditvijo koče, in je povečal stavbo še z lično verando, da bo dovolj prostora za goste.

Erjavčeva koča ima sedaj veliko kuhinjo z novim štedilnikom, prostorno obednico, jepo verando ter 6 ločenih spalnih sob z 11 posteljami in 3 velika skupna ležišča. Vsa oprava je nova, postelja in oprema v sobah so take, kakor v Aljaževem Domu. Tako je dograjen nov udoben planinski dom, ki je tudi že otvorjen in oskrbovan. Založen je z vsemi potrebščinami, oskrbuje ga gospa Žmitkova iz Javornika.

Erjavčeva koča postane privlačna prometna točka. Dohod je lahek, ker vodi iz Kranjske gore po Veliki Pišnici in do vrha Vršiča znamenita cesta, ki so jo med vojno napravili za zvezo v Trento — iz Kranjske Gore so do koče pičle tri ure hoda. Lega koče naravnost divna; pogled po obkoljujočih jo grebenih Mojstrovke in Prisojnika ter v dolino Pišnico in Krnico in na onstran dvigajočo se skupino Škrlatice je prištevati najlepšim razgledom v naših Alpah. Tukaj bo tudi izhodišče za znamenite ture: na Prisojnik in Razor, na Mojstrovko, za prehod čez Rupe v dolino Planico (3 ure) ter na Jalovec. Laška finančna straža sedaj našim turistom pri posetu vrhov ne dela ovir in upati je, da pri tem tudi ostane. Sicer pa bo itak častna dolžnost našega društva, da napravimo obmejne vrhove dostopne tudi z naše strani T.

Članarina SPD (kakor za člane Osrednjega društva, tako podružnic) znaša za letos 24 K, vpisnina novih članov 6, za morebitno poštino itd. 4 K. Ustanovnina 400 K. **Naročnina** za „Planinski Vestnik“ znaša za l. 1922 po 100 K.

Vsebina: Jakob Aljaž: Planinski spomini (Str. 113). — J. Sernec: Šaleška pokrajina (Str. 120). — Dr. Ivan Krajač: Naš alpinizam (Str. 123). — Društvene vesti: Turistovski promet v obmejnem pogorju. Koče v zasedenem ozemlju. Orožnava koča na Črni Prsti (Str. 127). — Slika: Razor iz Trente (Str. 117).

Urednik **dr. Josip Tominšek** v Mariboru. — Izdaja in zalaga Slovensko Planinsko Društvo v Ljubljani (Osrednji odbor). — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani.